

HIREK.

Budapest házsorai.

I.

A ki nem is nagy ideje — csak egy esztendeje — távol járt Budapesttől, a legelső, a mi megkapja az utcákon, néha meg is állítja, de az esetek legtöbbször valóságosan megborzasztja, a töméntelen új ház. Az építési kedv régen dult annyira hazánk fővárosában, mint mostanság. Valószínű, hogy még sohasem. Ugyszólva nincsen utca, a melynek épületsorából új házak ne düllesztenék ki mellüket. A millennium esztendeje óta összevéve nem épült annyi ház Budapesten, mint az utóbbi tizenkét hónapban.

A dolgot észre nem venni lehetetlenség, annyira megváltoztatta a sok új épület Budapest utcásorainak képét. A főutvonalak még hagyján, kivált az újabb keletiek és teljesen kiépültek; azokon nagyjából maradt minden a régiben. Az építési tevékenység a mellékutcákat rohanta meg, a nagy utakba torkolló s a belőlük kiágazó kis utcákat. A mi viskó volt azokban, mind elpusztult s a helyükbe rengeteg bérházak kerültek.

Budapest utcahálózatának, a mely a hetvenes és nyolczvanas években épült ki, megvolt a maga megszokott karaktere. Azokban a bő esztendőkből élte virágát a »pámászter«-művészet. Cseh, morva s egyéb osztrák származású kőművesmesterek lepték el a magyar fővárost, fészket raktak s egyben urak is lettek benne. És mindent teleépítettek a maguk nyárspolgári izlésével, a maguk művészeti érzéketlenségével. Gyönyörű idők voltak azok; maig is csillogó szemmel emlegetik a milliomosokká hizott és nyugalomra tért öreg urak. Akkoriban tollasodott meg egy csomó idegen nevű és idegen beszédű familia, a melyet azóta a »patriczius-család« jelzőjével szoktunk megtszítani.

A »pámászter-stilust« a kupola- és a gipszdiszitmény imádása jellemezte. Erről a stílusról beszél egyebek közt az egész nagykörut, a mely igazán dühös kupolaviadalokat ért meg. Ott minden ház ma is kupolában végződik, hagyma-, répa-, uborka-alaku kupolában, a mely az épületnek hol a közepéből, hol az oldalából, hol a sarkából nő ki. A nagykörut a hazája azután a bemeszelt gipszóriásoknak is, az erkélytámogató gipszkariatidoknak, meg az ablakok felső párkányán viaskodó egyéb gipszszörnyetegeknek. Azokban a derék építőmesterekben mind michelangelói temperamentum tombolt.

A nagykörut akkor igen nevezetes utvonala volt a fővárosnak. Az emberek örömmel látták, hogyan népesül be rohamosan, hogyan emelkednek rajta a négyemeletesek és fogynak róla az üres telkek. Ma persze már sokan érzik, hogy mennyire sivár és vigasztalanul művészietlen része az nagy Budapestnek. Oázis-számba megy rajta egy-egy épület, a melynek homlokfalát nem lyukasztják át meg át az ablakok, a melyen a tervezőnek volt szíve széles falfelületeket hagyni és ahhoz való bátorsága, hogy a hazug gipszornamentikáról lemondjon. A kitűnő Petschacher volt az, a kitől kortársai megtanulhatták volna, hogyan lehet azonos föltételekkel is művészt alkotni téglából, vakolatból és némi gipszből. Annak a korszaknak ő volt az egyetlen tehetséges profán építőművésze. Nagy kár, hogy oly fiatalon meghalt s hogy oly kevés nyoma maradt működésének.

Közben a műegyetemen és a külföld művészeti iskoláiban egy sereg fiatal építész cseperedett föl. Közgazdasági bajok, építési krachok akkorra már tönkretették volt az aranyüzletet. Az építés olyan drága passzióvá lett, hogy az építész meg nem gazdagodhatott már rajta. S a fiatalok, a kik éhes mohósággal rontottak volna Budapest utcáinak, évekig tétlenül voltak kénytelenek lebzselni.

De ime fölkelt az ő napjok is. És most ők építik Budapestet. Néhány esztendő alatt egészen új városrészeket telepítettek le a Lágymányos, a lipótvárosi Duna-part, az Angyalföld környékén. És ezek a fiatal urak már nem holmi pallérokból lett tervezők, hanem diplomás művészek, egyetemet járt és külföldet szagolt tehetségek. Az a Budapest, a mely az utóbbi néhány év során, de különösen ebben az esztendőben támadt, az ő művek, az ő tehetségükről, az ő izlésükről beszél és mindenképpen az ő képüket viseli. A ki ebben a városban él és éber érdeklődéssel jár-ke-
 benne, azt sokszor megállithatta itt is, ott is egy-egy épület, az egyet és mást gondolhatott magában Budapest alakuló ábrázatáról, meg azokról, a kiknek ebben érdemük van, a kik hibásak benne, vagy felelősek érte. Ilyenféle reflexióknak összefoglalása lesz az a rövid sorozat, a melynek mai czikkünk az elseje.

Arcturus.